

نقش دانش بومی در مدیریت خشکسالی کشاورزی

محمد اکرامی^{۱*}، مهران فاطمی^۲

^۱ دانشجوی دکتری آب دانشگاه هرمزگان، محقق مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان یزد، سازمان تحقیقات،

آموزش و ترویج کشاورزی، یزد، ایران Ekrami64@gmail.com

^۲ دکتری آب و هواشناسی، استادیار دانشگاه آیت الله حائری میبد، گروه جغرافیا، yazdfatemi@yahoo.com

چکیده

دانش بومی حاصل تجربیات قرن های دراز مدت زندگی انسان است که با این دانش سرو کار داشته اند و طی فرآیند آزمایش و خطا بدان دست یافته اند. دانش بومی از درون جامعه محلی تراوش کرده و با توجه به نیازهای آن جامعه شکل گرفته است و در طی زمان آنچه که با محیط بومی سازگاری نداشته حذف شده است. از این رو آنچه بر جای مانده است با محیط و فرهنگ حاکم سازگاری دارد. در این پژوهش به منظور بررسی سیر تاریخی وقوع خشکسالی های اقلیمی در شهرستان تفت، از شاخص خشکسالی اقلیمی (SPI) استفاده گردید و به منظور اطلاع از میزان آسیب پذیری منطقه از خسارات خشکسالی و نحوه مدیریت آن توسط دانش بومی کشاورزان از مطالعات میدانی کمک گرفته شد. در پژوهش حاضر سعی شده تا ضمن مشخص نمودن سیر تاریخی وقوع خشکسالی اقلیمی، به معرفی چند مورد از دانش بومی کشاورزان شهرستان تفت یزد، در مدیریت ریسک خشکسالی کشاورزی پرداخته شود.

واژه های کلیدی: دانش بومی، خشکسالی، کشاورزی، مدیریت ریسک

1 - مقدمه

مفهوم دانش بومی در زبان فارسی را میتوان مجموعه اطلاعات مردم و دانش توده مردم بیان کرد. دانش سنتی بسیار آهسته جمع میشود، اما آنچه که باقی میماند در طول زمان بارها آزمایش شده است. چنین دانشی شامل مشاهدات زیرکانه و دقیق در مورد گیاهان، حیوانات، آب و هوا، خاک، آفات نباتی و نظام های طبقه بندی شده است که کاملاً با اوضاع و احوال محلی مطابقت دارد و چون کشاورزان و خانواده های آنان نسل ها با آن زندگی کرده اند، دقیق و قابل پیش بینی است و از نظر حجم بسیار وسیعتر و گسترده تر از دانشی است که در ایستگاه های تحقیقاتی به وجود آمده است (کرانی و رستمی، 1386). دانش بومی حاصل تجربیات قرن های دراز مدت زندگی انسان است که با این دانش سرو کار داشته اند و طی فرآیند آزمایش و خطا بدان دست پیدا کرده اند. دانش بومی از درون جامعه محلی تراوش کرده و با توجه به نیازهای آن جامعه شکل گرفته است و در طی زمان آنچه که با محیط بومی سازگاری نداشته حذف شده است. از این رو آنچه بر جای مانده است با محیط و فرهنگ حاکم سازگاری دارد. از دیگر ویژگی های دانش بومی پویایی است. از آنجا که این دانش با فرهنگ بومی سازگاری دارد، با تغییرات فرهنگی دانش بومی نیز دچار تغییر تحول شده و با فرهنگ سازگار شده است. بر همین اساس امروزه صاحب نظران عرصه دانش بومی، علاوه بر گردآوری روش ها و فنون قدیمی، به بررسی و تلفیق علمی این روشها جهت دستیابی به دانش برتر و مناسب نیز توجه دارند. در دو دهه اخیر، برنامه ریزی و اجرای طرح های توسعه، استفاده از دانش بومی کشاورزی، دامپروری و دامپزشکی، تغذیه، پزشکی، معماری، شهرسازی، شکل های اجتماعی و شیوه های تصمیم گیری را تحت عنوان فناوری مناسب و یا فناوری پایدار ضروری ساخته است. دلیل این تحول عظیم، سیاست های ناموفق توسعه و پیامدهای نامطلوب زیست محیطی حاصل از آنهاست (عمادی و امیری، 1381). طبق گزارش فائو (2006)، بخش کشاورزی در قرن 21 با چالش هایی همچون تأمین و تولید مواد غذایی، توجه به مسایل زیست محیطی و کاهش فقر نه تنها در سطح محلی، بلکه در سطوح ملی و بین